

Fredsforskning ved UiT

Christine Smith-Simonsen

I 2002 ble Senter for fredsstudier/*Centre for Peace Studies* (CPS) opprettet ved UiT. Senteret baserer sin virksomhet på tre søyler, forskning, samfunnskontakt og et masterprogram, hvorav det siste utgjør mye av kjernen i hverdagsvirksomheten. MPCT, *Master's Program in Peace and Conflict Transformation*, er et toårig, engelskspråklig, tverrfaglig studium som trekker til seg studenter fra hele verden, og har hittil produsert mer enn 300 kandidater fra mer enn 50 ulike nasjoner. Så, hva har det med historiefaget å gjøre?

Som et tverrfaglig studium inkluderer det – selvsagt – også historie, og en av de sentrale personene i både opprettelsen og virksomheten rundt CPS de første ti årene var Randi Rønning Balsvik, afrikahistorikeren. Etter hvert kom flere fra historiekollegiet inn som lærere og veiledere, og som medlemmer i programstyret. Hallvard Tjelmeland, Kari Myklebost, Stian Bones og Petia Mankova har alle bidratt med sine ressurser og kunnskaper om krigen, Russland og sikkerhetspolitikk. Selv overtok jeg stafettpinnen fra Randi i 2008, og fra 2013 – 2019 var jeg leder for senteret. Min nåværende stilling er delt mellom AHR og CPS, noe som formaliserer min delte aktivitet med hensyn til både forskning og undervisning/veiledning, der mine bidrag i hovedsak går på afrikansk historie, generell 1900-talls historie, bistand og Nord-Sør relasjoner, og norske fredsinitiativ.

Fred er sjelden i fokus for historieskriving – eller akademisk skriving generelt. Krig er mye mer spennende, og særlig Krigen. Den samlede produksjonen om fred er for en liten pamflett å regne sammenlignet med de telefonkatalogene som er skrevet om krig og Krigen. Som Halvard Leira (2005) skrev i forbindelse med prosjektet Den norske fredstradisjonen (UiO), så gjelder fokuset på krig for så vidt også fredsforskning. Det synes å herske en grunnleggende oppfatning om at fred er – eller burde være – den alminnelige tilstand, og at krig derfor er det som er interessant å forske på, fordi det er ‘mot normalt’.

Norge er oppfattet som spesielt fredelig. Her har det ikke vært noen krig siden 1809 – om man da ser bort fra at vi ble okkupert i 1940, men det var sannelig ikke vår feil! Vi klarte til og med å åme oss ut av unionen med Sverige i 1905 uten å fyre av et eneste gevær. Norge og nordmenn er fredelige, og bruker sine ressurser på bistand og fredsmegling, slik er det med den saken. I 2000 utropte sågar vår daværende statsminister Norge som en humanitær

supermakt. Flere har løftet sin penn mot den voldsomme imagebyggingen, også i vårt miljø, og minnet om våre mindre fredelige sider.

Norge har for eksempel deltatt i ni kriger, bare siden 1990, de har bare ikke foregått på vår jord. Likeledes er norsk våpenproduksjon og salg i toppskiktet internasjonalt. Vi har også bidratt til utviklingen av atomvåpen gjennom vår produksjon og salg av tungtvann og spredning av reaktorteknologi. Mest oppsiktsvekkende i denne sammenhengen var det hemmelige salget av 20 tonn tungtvann til Israel i 1959. Sverre Lodgaard avslørte dette i 1979, men det skulle gå ennå mer enn ti år før Israel returnerte varene, og da bare halvparten. Resten var 'forsvunnet'. Norske myndigheters avvisning av Mordechai Vanunu, som varslet om Israels atomvåpenprogram i 1986, har heller ikke gått upåaktet hen av vårt kollegium, og som følge av det engasjementet ble han kreert som æresdoktor ved UiT in absentia i 2001.

I 2008 var det norske historielauget underlagt en nasjonal fagevaluering. Historiemiljøet i Tromsø kom fra det hele med glans og heder, men én merknad traff også oss – påpekningen om at norsk historieskriving lider av metodologisk nasjonalisme. Det betyr i korthet at vi tar nasjonale rammer for gitt for vår forståelse av verden og historien, noe som begrenser vår evne til å se andre sammenhenger. Ikke for å diskreditere kolleger fra andre miljøer, men Terje Tvedts bok om Nilen er et av de beste eksemplene på dette, noe som er litt paradoksalt siden Tvedt er kjent for nettopp å bryte opp i slike kategorier. Hans verk om vannets betydning for samfunnsutvikling er et eksempel på det, men da han skrev om Nilen valgte han imidlertid en tradisjonell tilnæringsmåte der kapitlene er delt inn i henhold til nåværende landegrenser. Han føyer seg dermed inn i rekken av øvrige beskrivelser av elven skrevet av hvite mannlige forfattere – han starter ved utløpet og jobber seg oppover, og narrativet er rammet inn av grenser satt av koloniseringen for knappe 140 år siden. Hva om han hadde startet i andre enden og organisert verket med mer lokalt funderte avgrensninger, hvilke andre historiske sammenhenger ville han kunne avdekket?

På mitt kontor har jeg hengende en T-skjorte på veggen. Jeg kjøpte den da jeg besøkte Lakotareservatet Pine Ridge. Skjorten har et bilde av fire urfolkskrigere, med påskriften *Homeland Security. Fighting terrorism since 1492*. Den henger der som en stadig påminnelse om viktigheten av å se en sak fra flest mulig perspektiver. Den enes fred kan være den andres krig, for vi glemmer fort hvem sin 'security' vi snakker om, både i fortid og samtid. Målet bør være å bestrebe seg på både å se og forsøke å overskride egne rammeverk og forståelseshorisonter.